

Paraša: Jitro

4 022 písmen

1 105 slov

75 veršů

17 micvot

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כִּהְיוּ מִדְּבַר מֹשֶׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה
אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ בְּיַהּוּצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם:

A doslechl se Jitro, kněz midjánský, tchán Mošeho, vše, co Bůh učinil Mošemu a Jisra'eli, jeho lidu, když Hospodin vedl Jisra'el z Egypta.

Sidra pro tento týden: Jitro

1. alija (Šemot 18:1–12)

Mošeho tchán a midjánský velekněz Jitro se dozví o zázračném odchodu Jisra'ele z Egypta a přijde za ním do pouště společně se svou dcerou Cíporou a Mošeho dvěma syny. Moše se s Jitrem přivítá a poví mu, co se stalo. Jitro a Moše společně přináší oběti Bohu.

Zatímco v češtině by slovo jitro mělo vcelku jasný význam, jak vysvětlují význam jména Jitro komentátoři?

2. alija (18:13–23)

Moše je zcela zaměstnán rozhodováním a posuzováním různých případů od rána do večera. Neustále za ním přichází lidé a předkládají mu své žádosti a spory. Jitro má obavu, aby toho na Mošeho nebylo příliš a poradí mu, aby se nesnažil vyřešit vše sám. Místo toho by měl Moše jmenovat důvěryhodné muže coby své pomocníky a soudce a delegovat na ně rozhodování ve snadnějších případech. Tak by se Moše mohl věnovat pouze vážným záležitostem.

Podle Rašiho se celá tato část odehrála až po darování Tóry. Co k tomuto tvrzení Rašiho vede?

3. alija (18:24–27)

Moše Jitrovu radu přijímá a ustanoví soudce nad skupinami po tisíci, stu, padesáti a deseti lidmi. Jitro se vrací do Midjanu.

4. alija (19:1–6)

Je roš chodeš sivan, od odchodu z Egypta uplynul měsíc a půl. Jisra'el přichází z Refidim na sinajskou poušť. Moše vystoupí na horu Sinaj. Bůh pověří Mošeho, aby oznámil lidu, že pokud bude naslouchat jeho hlasu a dodržovat jeho smlouvu, stane se královstvím kněží a svatým lidem.

5. alija (19:7–19:19)

Jisra'el tento závazek přijímá. Bůh nařizuje, aby lidé vyprali své oblečení, zdrželi se veškerých tělesných kontaktů a během následujících tří dní se nepřibližovali k hoře. Boží přítomnost se-

stoupí na horu Sinaj, ozve se hrom a troubení na šofar. Vrchol hory je zahalen v oblacích.

6. alija (19:20–20:14)

Moše vystoupí na horu, ještě jednou zopakuje ostatním, aby se nikdo z lidu k hoře nepřibližoval. Když se vrátí, Bůh vysloví deset přikázání:

1. **Věřit v Boha**
2. **Neuctívat modly**
3. **Nebrat Boží jméno nadarmo**
4. **Pamatovat na šabat a zdržet se během onoho dne veškeré práce**
5. **Chovat rodiče v úctě**
6. **Nevraždit**
7. **Nesmilnit**
8. **Nekrást**
9. **Nelhat a nesvědčit falešně**
10. **Nezávidět druhým**

7. alija (20:15–23)

Lidé jsou zcela ohromeni a dostanou strach, že zemřou, pokud k nim Bůh bude mluvit přímo. Požádají proto Mošeho, aby fungoval mezi nimi a Bohem jako prostředník. Bůh upozorňuje Mošeho, aby si lidé nevytvářeli k uctívání žádné obrazy. Žádá, aby mu byl zbudován oltář ze země nebo z neotesaných kamenů a na něm byly přinášeny oběti.

Haftara (Ješaja 6:1–13, 7:1–6, 9:5–6)

Prorok Ješaja má vizi nebeského soudního dvora v čele s Bohem, obklopeného zástupem andělů. Anděl proroku sdělí, že on je sám bez hříchu, avšak Bůh varuje celý Jisra'el, že kvůli jejich nepravostem může být uvržen do vyhnanství. Na judský trůn nastupuje král Achaz, kterému se dostane i přes jeho špatné činy Božího milosrdenství, aby mohl po něm nastoupit jeho spravedlivý syn, král Chizkijahu.

Např. podle Rašiho měl Jitro sedm jmen: Reuel, Jeter, Chover, Keni a Fuitei. Jeter (což znamená „více“) byl zvan proto, že skrze ně byl do Tóry přidána pasáž, ve které radí Mošemu, aby jmenoval soudce. Jitro pak nu pak byl přidán na znamení jeho konverze k židovství, kdy ke jmenu Jeter bylo přidáno písmeno vav. Gematrie jména Jitro je 616, stejně jako gematrie slova ha-Tora, tedy „tato Tóra“, kterou měl Jitro přijmout.

Úskok

V paraše Mišpatim příští týden se setkáme se slovem orma, tedy úklad, úskok, ale v týdenním dafu na něj narazíme už teď. Paraše Jitro zvláštní oddíl, kde jsou definovány základní principy naší víry a zároveň na jejím konci nacházíme příkázání zbudovat oltář a přinášet na něj oběti ze skotu a bravu. Mezi těmito dvěma momenty je obrovský kontrast – na jedné straně zde máme text Desatera, který pro nás nezestárl ani o vteřinu. Jsou to příkázání univerzálně platná, chovaná ve zvláštní úctě, definující vztah mezi člověkem a Bohem i mezi lidmi navzájem. Stylizovaná podoba desatera se stala jedním z našich symbolů, které máme v synagogách, v knihách, na pláštích k Tóře a dokonce i na špercích. I když spousta lidí desatero vyjmenovat nedokáže, minimálně pár příkázání z něj zná. A po tomto nadčasovém textu přichází nejprve varování, aby Jisra'el opravdu nezkoušel dělat bůžky ze zlata a stříbra, a následně přichází příkaz udělat oltář a přinášet Bohu oběti, což není nic jiného než uctívání Boha tím nejpřimitivnějším způsobem, společným pro většinu tehdejších národů.

Co Boha vedlo k tomu, že nám nařídil přinášet oběti na oltář? Maimonides se na tuto otázku snažil najít odpověď. Byl, pravda, motivován snahou vyvrátit argumenty křesťanů a muslimů, kteří tvrdili, že se zánikem chrámu a obětní bohoslužby ztratil judaismus své postavení, a churban tak sloužil jako důkaz domnělé nadřazenosti ostatních náboženství nad židovstvím. Maimonidovým cílem bylo tedy dokázat, že ustanovení obětní bohoslužby i její zánik bylo součástí Božího plánu. Ale jaký plán to byl? Maimonides popisuje modlitbu a vztah s Bohem jako vstup do paláce, ve kterém je návštěvník nejprve ohromen nádherou a rozlehlostí zahrad, sloupořadí, předsíní, komnat, sálů a schodišť, až se mu nakonec podaří vystoupat téměř až téměř k trůnnímu sálu, přesně k tomu, o kterém hovoří prorok Ješaja v haftaře pro tuto parašu. A tam tehdy takový člověk teprve sezná, jak marné a nicotné jsou oběti, oltáře a chrámy ve srovnání s upřímnou a vroucí modlitbou. Maimonides se domnívá že Mošemu bylo vcelku jasné, že Bohu, který je jediný, dokonalý a všemohoucí, je zbytečné nabízet obětiny. Nevází si snad tento Bůh daleko více upřímné modlitby? Bylo by mnohem smysluplnější, kdyby nařídil, aby ho lidé uctívali pomocí kontemplace a meditace, neboť pouze skrze dokonalé usebrání se a uklidnění duše a její povznesení nad tělesné potřeby může člověk dosáhnout až k předsáli. Dokud se bude soustředit na potřeby pozemské, ke kterým patří i oběti a jejich maso a tuk, tak do trůnního sálu nevystoupí. Celé příkázání, které Bůh tehdy předal Izraeli, tedy mohlo znít: „Chovejte se k sobě hezky, jak byste si přáli, aby se druzí chovali k vám, a pokud jde o mě, myslíte na mě, ať už se vám přihodí něco špatného nebo hezkého, ráno, v poledne i večer, když jíš, když uleháš, vzpomeň si na mě, že to máš jenom díky mně.“

A tím bychom mohli celou Tóru ukončit – již Hilel podle slavného výroku v traktátu Šabat pravil, že podstatou Tóry je nečinít druhému to, co nechceš, aby druzí činili tobě – a zbytek je jen komentář. Jenže lidé se při vyslovení desatera vydělili k smrti. Nedokázali vsítřebat a pochopit Boží velikost a raději navrhli Mošemu, aby fungoval jako prostředník. Nebyli na tento způsob uctívání Boha připraveni, vždyť žili tak dlouho v Egyptě, kde viděli, jak Egypťané uctívali své Bohy oběťmi, sochami a úlitbami. Celé generace vyrostly s tím, že tak to se má dělat – a teď bychom po nich chtěli, aby Boha uctívali jenom myšlenkou? Těžko

Hlavně na to nebýt sám

Jitro přichází do Mošeho tábora v době, kdy čerstvě svobodní Jisra'elci teprve objevují, jak se svobodou nakládat. Když Jitro vidí, že Moše sedí celý den a řeší nejrůznější případy, které mu ostatní předkládají, a na konci dne je naprosto vyčerpán, promluví mu takřka otcovsky do duše, aby svou soudcovskou a rozhodovací pravomoc delegoval na své zástupce. Možná nešlo jen o to, aby si Moše také odpočinul, případně aby nevyhořel, protože při takové pracovní zátěži by zcela jistě nedokázal vést Jisra'el dalších čtyřicet let. Jeho přístup ukazuje ještě na jeden aspekt: není dobré, aby člověk rozhodoval o všem vždy a jenom sám. Nejen že víc hlav víc ví, ale občas stojí za to se zamyslet a nesnažit se být renesančním člověkem a všehoschopným managerem, který řídí vše od rozpočtu až po vrátnici, hlavně aby se s nikým nemusel dělit o popularitu. Mošemu to na slávě a proslulosti také nijak neubralo.

by to pochopili. A tak, jak píše Maimonides, udělal Bůh to, čemu v More nevuchim říká orma (resp. talátúf) – „božský úskok“. Pokud lidé nedokážou pochopit božskou velikost a neví, jak Boha uctívat adekvátním způsobem, je třeba je k tomu nechat dojít. Jako by si Bůh řekl: „Budiž, chtějí mě uctívat oběťmi a úlitbami, tak ať je přináší. Dám jim přesné zákony a pravidla, jak mají tyto oběti přinášet, aby je nepřinášeli nikomu jinému. To bude má jediná podmínka. Tak vykořením modloslužbu a možná jim časem dojde, že tyto oběti úplně zapotřebí nejsou.“

Mělo to trvat ještě něco přes tisíc let a mělo dojít ještě k několika takovým božským úskokům, například když Bůh dovolil Jisra'eli, aby si zvolil krále, jako měly okolní národy, nebo aby byl vybudován chrám, ačkoli král Šlomo věděl, že boha nedokáže pojmout ani nebesa, ani země, natož chrám... Ta zkušenost nás stála dva churbany, dvě vyhnanství. Po prvním jsme pochopili, že uctívat bůžky ze zlata, stříbra a kamene je opravdu k ničemu. A teprve po druhém vyhnanství, když rabi Jehošua ben Chananja nařikal nad zkázou chrámu se slovy „Běda nám, neboť místo, na němž byly usmiřovány hříchy Izraele, je zničeno,“ mu rabi Jochanan odpověděl: „Netrap se, můj synu, máme jiné, stejně účinné cesty k usmíření. Dary chudým a modlitbu třikrát denně.“ Jak se ostatně praví v modlitbách na vysoké svátky: pokání, modlitba a dobročinnost nepříznivý výnos odvracejí.

Ne každý s Maimonidem v tomto názoru souhlasil. O generaci mladší Nachmanides, ač svého staršího učitele vehementně proti útokům zvláště ze strany severofrancouzských aškenázských Židů hájil, byl v otázce obětí nekompromisní. „Oběti mají připomínat člověku, že jen díky Boží milosti nebohí na oltáři za svoje hříchy on sám a není prolévána jeho krev,“ píše ve svém komentáři k Tóře. A konečně, nepřinesli snad oběti i Adam, Kajin a Hevel nebo Noach, kteří žili dávno, dávno předtím, než na tento svět přišli Egypťané a Chaldejci? Maimonides by na to nejspíš namítl totéž, co píše v úvodu k More nevuchim, že to byl vskutku Kajin, který jako první přišel s nápadem přinést Bohu oběť – a jak to dopadlo! Svým způsobem tato oběť byla prvním z řady Kajinových selhání. Nikdo mu oběť nenařídil, ani ho to nikdo neučil. Kajin byl zkrátka člověk příliš materiální a přizemní, že měl potřebu uctít Boha tak, jak by uctil sebe sama. Tento hluboký omyl pak vedl k rozšíření názoru, že Bůh oběti vyžaduje. Zajímavé je, že tento Maimonidův argument už Nachmanides nerozporuje. Prý možná nepochopil spojení mezi touto tezí a Maimonidovým odmítnutím obětí jako božského úskoku, možná si ho byl vědom a nesouhlasil, a možná s ním v duchu souhlasil, ale raději to neřikal moc nahlas. Co kdyby na to lidé nebyli tak úplně připraveni...